

Międzynarodowe prawo humanitarne

Prawo konfliktów zbrojnych, nazywane też **międzynarodowym prawem humanitarnym** lub **prawem wojennym** to zbiór norm zaakceptowanych przez społeczność międzynarodową dotyczących sposobów prowadzenia **konfliktów zbrojnych**, ochrony ich ofiar oraz uczestników.

Ochronę ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych normują przepisy IV konwencji genewskiej z 1949 roku o ochronie osób cywilnych podczas wojny oraz oba Protokoły dodatkowe z 1977 roku do konwencji genewskich z 1949 roku dotyczące ochrony ofiar międzynarodowych i nie międzynarodowych konfliktów zbrojnych. Szczegółowe unormowania regulujące ochronę ludności cywilnej przed skutkami działań zbrojnych znajdują się w I Protokole dodatkowym do konwencji w art. 48, 49 i 51. Przepisy prawa międzynarodowego uzupełniają normy prawa zwyczajowego dotyczące ochrony osób cywilnych.

W toku prowadzonych działań zbrojnych strony walczące obowiązane są przestrzegać podstawowych zasad prawa humanitarnego, tj.:

- **zasada humanitaryzmu** - w świetle której najwyższą wartością jest życie i zdrowie ludzkie. Kładzie ona nacisk na zapobieganie ludzkim cierpieniom, na ich łagodzenie i na pomoc świadczoną potrzebującym w warunkach konfliktu zbrojnego. Powinna chronić ofiary wojny i ich podstawowe prawa, bez względu na to, po której stronie występują;
- **zasada rozróżniania** - strony konfliktu powinny zawsze dokonywać rozróżnienia między ludnością cywilną, a bojownikami oraz między dobrami o charakterze cywilnym, a celami wojskowymi i w związku z tym kierować swoje operacje jedynie przeciwko celom wojskowym. Zasada rozróżniania wprowadza wyraźny podział na kombatantów i nie kombatantów oraz na cele wojskowe i obiekty cywilne;
- **zasada proporcjonalności** - zapewnienie równowagi pomiędzy koniecznością uwzględnienia potrzeb wojskowych oraz koniecznością uwzględnienia potrzeb humanitaryzmu. Jest ona próbą zbalansowania pozostających ze sobą często w konflikcie interesów wojskowych i humanitarnych i jest mocno powiązana z ograniczeniem przypadkowych szkód powstałych w wyniku operacji militarnych;
- **doktryna konieczności wojskowej** - oznacza niezbędność zastosowania takich sposobów walki, bez których nie można się obejść dla osiągnięcia celów konfliktu zbrojnego, przy zgodności ze współczesnym prawem i zwyczajami.

Międzynarodowe prawo humanitarne stanowi istotną część międzynarodowego prawa publicznego. Zwane też prawem wojennym stanowi zbiór norm zaakceptowanych przez społeczność międzynarodową dotyczących sposobów prowadzenia konfliktów zbrojnych ochrony ich ofiar oraz uczestników. Są to normy prawne przyjęte wspólnie przez państwa jako normy zwyczajowe oraz ujęte w formie umów międzynarodowych, jako reguły postępowania służące człowiekowi, zachowaniu jego godności, zdrowia i życia. Mają zastosowanie na całym świecie w czasie pokoju, podczas wojny, a także w innych okolicznościach. Zawierają normy zmierzające do ochrony osób, które nie uczestniczą w walce albo z określonych powodów przestały w nich uczestniczyć (np. ranni lub chorzy żołnierze czy jeńcy wojenni).

Prawo humanitarne ogranicza również stosowanie metod i środków prowadzenia działań zbrojnych oraz chroni osoby i mienie, które mogą być zagrożone przez konflikt. Określa prawa i obowiązki stron walczących w trakcie powadzenia walki, ogranicza zakres środków szkodenia nieprzyjacielowi.

Podstawowe normy międzynarodowego prawa humanitarnego:

- ograniczenie prawa w doborze i stosowaniu metod oraz środków walki zbrojnej przez strony w konflikcie i członków sił zbrojnych, zabronione jest stosowanie takich środków walki zbrojnej, które powodują zbędne cierpienia lub nadmierne straty w środowisku naturalnym (broń chemiczna, broń biologiczna);
- obowiązek odróżniania uczestników walki zbrojnej od ludności cywilnej przez strony konfliktu, oznacza to, iż ludność cywilna jak i poszczególne osoby cywilne nie powinny być przedmiotem ataków wojskowych, ataki powinny być skierowane wyłącznie na cele wojskowe;
- zakaz zabijania lub ranienia przeciwnika poddającego się lub wyłączonego z walki;
- prawo do poszanowania niezależności fizycznej i moralnej osób wyłączonych z walki, dotyczy to też osób nie uczestniczących bezpośrednio w działaniach zbrojnych;
- prawo do poszanowania życia, godności, praw osobistych i przekonań uczestników walki zbrojnej i osób cywilnych, które znalazły się pod władzą strony przeciwnej, wyraża się to w ochronie przed atakami gwałtu i represjami, ponadto mogą oni korzystać z wszelkiej pomocy z zewnątrz i mają prawo do wymiany korespondencji ze swoimi rodzinami;
- obowiązek zabierania z pola walki i leczenia rannych oraz chorych;

- przysługiwanie każdej osobie podstawowych gwarancji procesowych, do odpowiedzialności za czyn nie zabroniony nikt nie może być pociągnięty, tortury fizyczne lub psychiczne, kary cielesne oraz traktowanie w sposób okrutny lub poniżający są niedozwolone.

Państwo zobowiązane jest przestrzegać prawa międzynarodowego tylko w zakresie, w jakim nie koliduje ono z koniecznością wojskową. Państwo może odstąpić od obowiązującego przepisu prawa wojennego w przypadkach, gdy jedynie naruszenie tego prawa może uchronić je od poważnego niebezpieczeństwa albo umożliwić osiągnięcie celu wojny.